

Významné druhy CHKO BR

Veľké poďakovanie patrí všetkým , ktorí prispeli k poznaniu skrytých pokladov Poľany pričom si dovoľíme spomenúť menovite aspoň nasledovných: A. Krištína, V. Franca, M. Jasíka, T. Širku, J. Galvánkovej (Fabriciusová, Hrúz, Bariak...)

A samozrejme za prežívanie mnohých druhov vďaka užívateľom územia, bez ktorých by viaceré druhy už dávno stratili vhodné podmienky pre prežívanie, predovšetkým v mokradiach, na lúkach a pasienkoch... (Lesy SR, PD Hrochoť, PD Očová, PD Bukovina, JHR Hriňová, Farma Zlatý vršok a mnohí ďalší „gazdovia“...)

Huby:

Náramkovka cisárska (*Catathelasma imperiale*)

Vzácný druh chránenej huby s málo lokalitami výskytu na Slovensku (Kysuce, Orava, Tatry, Poľana). Na Poľane pravidelne pozorovaná hlavne zo širšej oblasti Kysliniek , kde ju našli napr. Kunca, Mathé, Žiačík a ďalší. Náramkovka cisárska rastie od augusta do októbra v ihličnatých lesoch v podhorských oblastiach predovšetkým na opustených pasienkoch s prítomnosťou borievok. Vzhľadom na svoju vzácnosť bola zaradená medzi chránené druhy.

Nižšie rastliny:

Bakul'ka trojrohá (*Meesia triquetra*)

Významný a veľmi vzácny a kriticky ohrozený druh opätovne po dlhšej dobe potvrdený v roku 2023 na rašelinisku Žliebky. Stalo sa tak počas 31. Bryologicko-lichenologickej sekcie ČBS v roku 2020. Na Slovensku historicky známy zo severnej časti územia, najmä z Oravy a podhoria Západných a Vysokých Tatier, kde sa v súčasnosti vyskytuje na menej ako 15 lokalitách, z ktorých väčšina bola nájdená iba v ostatných 5–10-tich rokoch. Väčšina lokalít v celej strednej Európe zanikla rozsiahlymi melioračnými úpravami, ťažbou rašeliny, zalesňovaním a postupujúcou eutrofizáciou krajiny. Ostávajúce lokality silne ohrozuje sekundárna sukcesia. Na lokalite Žliebky sa v stabilnej populácii vyskytuje aj ďalší vzácnejší druh európskeho významu kosáčik (*Hamatocaulis vernicosus*) a viacero ďalších ohrozených druhov machorastov.

Kyjanôčka zelená (*Buxbaumia viridis*)

Druh európskeho významu rastúci na ležiacich hniúcich kmeňoch predovšetkým jedlí bol už na Poľane pozorovaný na desiatkach lokalít čo svedčí o výnimočnej zachovalosti nielen prírodných lesov Poľany a pohorie je v súčasnosti jednou z najvýznamnejších lokalít pre tento druh na Slovensku. Dá sa povedať, že na Poľane sa naštartovalo asi pred 15 rokmi mapovanie a poznávanie ekológie tohto druhu v slovenských lesoch, čo nakoniec prispelo k záujmu o tento druh v mnohých ďalších pohoriach, kde bol postupne tento druh objavený.

Jamkatec pľúcny (*Lobaria pulmonaria*)

Druh indikujúci zachovalé prírodné prostredie a neznečistený vzduch, už vyhynutý vo viacerých pohoriach Slovenska je ešte stále ozdobou lesov Poľany na viacerých lokalitách. Takmer všetky miesta výskytu boli objavené iba nedávno (Jasík, Potocký), približne v posledných 10 rokoch. Celkovo tento ohrozený druh evidujeme zo 4 lokalít na celkovo 6 kmeňoch javorov horských (v PR Havranie skaly a NPR Zadná Poľana). Vzhľadom na zachovalosť prírodného prostredia, predovšetkým prírodných lesov je pravdepodobnosť ďalších nálezov aj na iných lokalitách vysoká.

Vyššie rastliny:

Sklenobyľ bezlistá (*Epipogium aphyllum*)

V roku 2023 sa Janke Galvánkovej podarilo na Poľane (lokalita Kyslinky - Zálomská) objaviť na jednej mikrolokalite nezvyčajne zaujímavý nález vzácnej „orchidejky“ typickej skôr pre vápencové, alebo naopak kyslé oblasti našich hôr. Ide o ohrozený chránený druh, ktorý je známy aj veľmi nepravidelným kvitnutím a celé roky na lokalite nemusí byť zaznamenaný. Rastie na vlhkých tienistých, machnatých miestach, s obľubou na humózných pôdach. Veríme že intenzívnejším zameraním sa na tento druh a mapovaním vhodných biotopov počet lokalít, kde bude objavený ešte porastie.

Koralica trojklanná (*Corallorhiza trifida*)

Zatiaľ jediná lokalita chráneného druhu „orchidejky“ bola objavená na Poľane iba v poslednom období J. Bariakom v roku 2015. Ide o lokalitu Fangová v bukovo – jedľovom lesnom biotope. Na nevápencovom podloží sa nachádza iba veľmi výnimočne preto je jej výskyt na lokalite naozaj zaujímavý.

Červenohlav ploštičný (*Anacamptis coriophora*)

V roku 2000 bola pri Strelníkoch objavená Marekom Žiačikom výnimočne početná populácia tohto celoslovensky ohrozeného chráneného druhu. Prvý odhad hovoril o takmer 2000 jedincoch, pozorovania s posledných rokov naznačujú že početnosť je ešte omnoho vyššia. Lokalita je v bezprostrednej blízkosti hranice CHKO a spolu s ďalšou novoobjavenou lokalitou pri Krupine je najvýznamnejšou pre ochranu druhu na Slovensku. Perspektíva pre druh je vďaka prístupu obhospodarovateľov (PD Bukovina PS URBÁR v Strelníkoch) veľmi optimistická (kosená a pasená lokalita, čistenie zárastov v bezprostrednom okolí).

Lanolistník bezlistencový (*Thesium ebracteatum*)

Druh bol dlhodobo (takmer 100 rokov) považovaný za vyhynutý na Slovensku. Senzačným možno nazvať objav tohto druhu Mariánom Jasíkom v roku 2016 na lokalite Hradné lúky. Posledné podrobné sčítanie potvrdilo, že druh má v novo vyhlásenom ÚEV kde je predmetom ochrany viac ako 100 tisícovú (nad zemou pozorovateľných výbežkov...) stabilnú populáciu a manažmentovými opatreniami, ktoré v spolupráci so ŠOP SR uskutočňuje PD Očová sa dosahuje priaznivý stav populácie a postupné rozširovanie druhu na vhodne obhospodarované vlhké lúky v okolí. Ide o druh európskeho významu, ktorý je silne ohrozený v celej Európe.

Bahnička kranská (*Eleocharis carniolica*)

Spolu s ľanolistníkom bol v roku 2018 na Hradných lúkach objavený (2018 D. Dítě, P. Dřevojan, M. Hájek, P. Hájková) aj tento ďalší vzácny druh európskeho významu a v súčasnosti ide o jedinú jeho lokalitu na strednom Slovensku a pravdepodobne aj najzápadnejší bod výskytu na celom Slovensku. Vyskytuje sa tu v jedinej „mláke“ terénnej depresii ktorá je v čase sucha pravidelne bez vody. V súčasnosti sa pripravuje projekt na vytvorenie ďalšej vodnej plochy - „jazierka“, kde sa vytvoria vhodné podmienky pre rozšírenie tohto druhu aj na iné miesta.

Valdštajinka trojpočetná Magicova (*Waldsteinia ternata* subsp. *Magicii*)

Chránená valdštajinka je už dlhodobo považovaná za jednu z najvzácnejších rastlín nielen z oblasti okolia Poľany, ale aj Slovenska a Európy. Tento druh je starým elementom arktoterciárnej flóry, má reliktný charakter z dôb preglaciálu. Aj keď nové lokality výskytu sme neobjavili, stále veríme že prežíva aj na ďalších lokalitách v širšej oblasti Poľany. Územne je populácia chránená v PR Periská, kde je hlavným predmetom ochrany a kde dlhodobo Správa CHKO Poľana vykonáva manažmentové opatrenia na udržanie populácie v priaznivom stave.

Červenohlav obyčajný (*Anacamptis morio*)

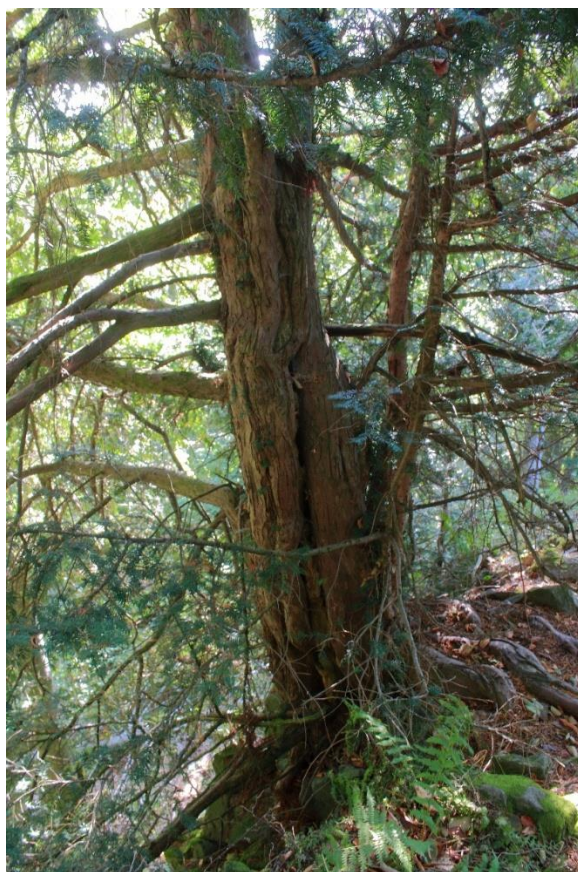
Počas mapovania Hriňovských lazov v posledných 10 rokoch sme zistili potešujúcu skutočnosť. V tomto výnimočnom území sme zaznamenali neskutočne veľký počet lokalít s výskytom tohto druhu. Početnosť odhadujeme na státisíce. Ak by toto číslo bolo akékoľvek, nepochybujeme že ide o jednu z najbohatších a najvýznamnejších území pre tento druh na celom Slovensku. Toto je jedno z tých dedičstiev našich predkov, ktoré nám tu zanechali svojim neskutočne vrúcnyim vzťahom k prírode samotnej, z ktorého vzišlo veľké množstvo tradičných postupov obhospodarovania nelesných plôch prispôbením miestnym podmienkam. Striedanie políčok, orba, kosba dopásanie, prihnojovanie, všetko v rôznych termínoch. Každý gazda to robil trochu inak a každý tak prispel k zachovaniu mimoriadnej druhovej rozmanitosti a k zachovaniu tak bohatých populácií aj vzácných druhov akým je už v súčasnosti aj červenohlav obyčajný, ktorý už rozhodne „obyčajným“ a bežným druhom na väčšine územia Slovenska rozhodne nie je.

Dreviny:

Tis obyčajný (*Taxus baccata*)

V oblasti medzi Jánošíkovou skalou a Bútl'avkou v Hrochotskej doline dlhodobo evidujeme veľmi zaujímavý výskyt chránenej dreviny tisa obyčajného. Ide iba o niekoľko desiatok jedincov rastúcich na exponovaných svahoch a skalách. Zaujímavý je predovšetkým tým že výskyt tisa mimo karbonátových pohorí je veľmi vzácny. Celá rastlina, okrem mieška, je jedovatá. Tis je zaujímavý aj veľmi pomalým rastom.

Bezstavovce:

Kobylka Frivaldského (*Pholidoptera frivaldszkyi*)

Medzi ďalšie rarity Poľany určite patrí aj kobylka Frivaldského vyskytujúca sa na lokalite Hrochotská Bukovina – je to zo štyroch izolovaných populácií na Slovensku, pričom pre jej ochranu bol vyhlásený chránený areál. Výskyt indikuje zachovanosť prírode blízkej kvality trávnych porastov v podhorskom a horskom stupni. Objavená bola už pred desiatkami rokov a napriek snahe o objavenie nových lokalít doteraz nikto neuspel.

Koník pestrý (*Arcyptera fusca*)

Nie je to síce taký vzácny druh ako kobyľka Frivaldského, napriek tomu ide o významný, indikačný a chránený druh, ktorý určite upúta aj svojim výzorom. Poľana má ešte stále dosť lokalít kde sú vhodné podmienky pre jeho prežívanie. Potešilo nás, že v bezprostrednej blízkosti hraníc CHKO v k.ú. Drábsko sme pred pár rokmi pozorovali obrovskú populáciu tohto druhu, ktorá môže byť jednou z najväčších na Slovensku.

Ditylus laevis

Vzácný saproxylický druh, na celom Slovensku iba sporadicky nachádzaný, bol na území CHKO-BR Poľana potvrdený už niekoľko krát. Známe sú uvedené nálezy z Kamenistej doliny v roku 1986 (V. Franc lgt.) a spod Hrochotskej Bukoviny z roku 2006 (A. Krištín lgt.). Ja som videl a determinoval dokladový kus tohto druhu (V. Hruz lgt.) z inventarizačného výskumu PR Havranie skaly, ktorý sa uskutočnil v mesiacoch máj a jún v roku 1998. V blízkosti územia CHKO BR Poľana, na hranici NPR Dobročský prales sme potvrdili druh v júni roku 2009, neskôr na Boldiške (Čierny Balog) v roku 2015. Druh žije na

mŕtvom dreve ležiacom vo vode s optimálnou vlhkosťou. Územie Poľany preto môžeme považovať za jedno z najvýznamnejších pre tento druh v rámci celého Slovenska spolu s Malou a Veľkou Fatrou, kde však už bol druh zaznamenaný už dávnejšie.

Fuzáč karpatský (*Pseudogaurotina excellens*)

Cieleným dlhoročným mapovaním a monitoringom tohto druhu, ktorý Správa CHKO Poľana vykonávala v posledných rokoch spoločne, bol na základe pozorovania pobytových znakov objavený na viacerých lokalitách priamo v území CHKO-BR Poľana (Predná Poľana, Zadná Poľana, Žiar, Žiarec, nad Jánošíkovou skalou, PR Havranie skaly, PP Spády, NPP Vodopád Bystrého potoka, Záver doliny Detvianskeho potoka a NPR Ľubietovský Vepor – Hrb, prales Kútik, neskôr aj ďalšie). Výskyt v území CHKO Poľana bol definitívne potvrdený nálezmi 2 imág na jeho hostiteľskej rastline *Lonicera nigra* v NPR Zadná Poľana v rokoch 2009 a 2010 (Bies, Potocký). V roku 2020 sme objavili potvrdili jeho minimálne historický výskyt v ÚEV doline Detviansky potok a táto lokalita sa dá pravdepodobne považovať za lokalitu s najjužnejšie potvrdeným výskytom tohto kriticky ohrozeného druhu fuzáča v rámci celých Západných Karpát.

Calitys scabra

Táto skutočná rarita medzi chrobákmi bola po dlhých rokoch potvrdená zo širšej oblasti Dobročského pralesa iba raz nálezom jediného imága (jún 2025). O jeho vzácnosti svedčí napr. aj skutočnosť že v Poľsku je považovaný už dlhodobo za vyhynutého a v Čechách existuje jediný nález z hraničnej oblasti Šumavy. Pred desiatkami rokov tu bol chytaný D. Brutovským a jeho recentný výskyt je aj v rámci celého Slovenska významný. Staršie nálezy sú aj s oblasti Starých hôr a Hiadeľa.

Fuzáč borievkový (*Semanotus russicus*)

Kriticky ohrozený chránený druh bol z oblasti Poľany potvrdený iba v poslednej dobe (Bariak J., Potocký P.) z posledných zvyškov borievkových porastov. Ešte nedávno bol jeho výskyt známy iba z oblasti Slovenského krasu, Cerovej vrchoviny a širšej oblasti Piešťan. Ide o lokality Javorinka, Príslopy, Majerová, Snohy. Spolu s nálezom z oblasti Iľiašskej doliny, Poník a Oraviec ide pravdepodobne o najsevernejšie nálezy v rámci stredného Slovenska. Ak sa nepodarí zachrániť posledné borievkové porasty zachovaním tradičných spôsobov obhospodarovania pasienkov tak je budúcnosť druhu veľmi otázná.

Bystruška potočná (*Carabus variolosus*)

Tento vzácnejší druh hygrofilnej bystrušky rodu *Carabus* bol pozorovaný roztrúsene už takmer v celom území CHKO BR. Pri monitoringu odchytnom do živolovných pascí bol pozorovaný aj v nezvyčajne vysokých počtoch. Na Poľane je stále vysoký počet zachovalých mokradí, pramenísk, mlák drobných vodných tokov, ktoré predstavujú ideálne podmienky pre prežívanie druhu v stabilných populáciách. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti môžeme Poľanu považovať za jednu z TOP lokalít pre tento chránený druh európskeho významu.

Drobčík huňatý (*Emus hirtus*)

Chránený druh drobníka viazaného na zachovalé extenzívne pasienky. V poslednej sumárnej práci o nálezoch tohto druhu v rámci Slovenska (Kočárek 2000) nie je citovaný žiadny nález z územia Poľany (ani historický). Približne v roku 2006 bol pravdepodobne prvý krát pozorovaný (Roháček) na lúčach v blízkosti obce Sihla. V júni roku 2009 sme tento zaujímavý a exteriérom značne nápadný druh veľkého drobníka pozorovali na lokalite Snohy – Záhorská, na extenzívnom pasienku. V tom istom roku bol pozorovaný ešte dva krát kolegom J. Bariakom na pasienkoch Bugárova, ako aj priamo v osade Snohy, kde bol jeho výskyt znovu potvrdený v ďalších rokoch. V najnovšej dobe potvrdený aj z Javorinky a ďalších lokalít. Tento významný indikačný druh sa pravdepodobne stáva už stálym obyvateľom Poľany.

Plocháč (*Cucujus haematodes*)

Blízky príbuzný druhu plocháč červený, ktorý je chráneným druhom európskeho významu. Paradoxné je, že tento druh nie je chránený napriek tomu že je neporovnateľne vzácnejší a jeho lokality výskytu indikujú najzachovalejšie lesné ekosystémy. Je to typický horský druh severnej časti stredného Slovenska známy predovšetkým z Nízkych tatier, Fatry a Starohorských vrchov. Zatiaľ bol nami pozorovaný iba z oblasti NPR Zadná Poľana, kde sa nachádzal vo feromónových lapačoch v ochrannom pásme rezervácie. Pre Poľanu ide o významný druh potvrdzujúci horský charakter a pôvodnosť lesov aj v najvyšších častiach pohoria.

Drevník ryhovaný (*Rhysodes sulcatus*)

Významný „pralesný“ druh saproxylického chrobáka žijúceho v najzachovalejších lesoch Poľany s dostatkom hrubých odumretých hnijúcich kmeňov bukov a jedlí. V posledných rokoch bol potvrdený z viacerých lokalít (Hrončecký Grúň, Hukavy, Bútľavka, Beňova dolina..). V bezzásahových územiach Poľany má dostatok možností pre vývoj a bude určite objavený aj na ďalších lokalitách. Ide o chránený druh Európskeho významu.

Kováčik (*Lacon lepidopterus*)

Druh považovaný za pralesný relikť je známy z územia Poľany zo zachovalých zvyškov zmiešaných prírodných lesov roztrúsene z viacerých lokalít. Niekoľko údajov publikoval napr. V. Franc (z lokalít Hriňová – Baťková, Poľana, Havranie skaly, svahy Žiarca a Kurinca, ako aj priamo z PR Pod Bútľavkou. Tento vzácny a bioindikačne významný druh sme pozoroval od roku 2010 spolu s J. Bariakom pri kontrole feromónových lapačov na viacerých miestach v tesnej blízkosti NPR Zadná Poľana (ochranné pásmo) v celkovom počte desiatok jedincov. Podobné skúsenosti a pozorovania má Kostúr P. z lapačov v okolí Dobročského pralesa, kde už bol pozorovaný tiež v desiatkach jedincov. Zaujímavé pozorovanie tohto kováčika bolo uskutočnené J. Bariakom na starej (cca 100 ročnej) drevenici z jedľového dreva, priamo v osade Snohy. V okolitých krajinách je považovaný za raritu.

